

Eticheta regală

SANDRA GĂTEJANU GHEORGHE

Cuprins

Despre etichetă cu majuscule

Prefață de Alteța Sa Regală Principele Radu al României	5
<i>Cuvânt-înainte</i>	7
Ceremonialul regal	11
Ordinea de precădere	17
Ordinea de precădere în cadrul Familiei Regale a României.....	18
Ordinea de precădere în afara Familiei Regale a României.....	21
Însemnele regale.....	29
Reguli de etichetă în prezența membrilor Familiei Regale	39
Protocolul regal în cadrul întâlnirilor.....	39
Protocolul regal în scris	44
Ținutele	53
Audiențele.....	71
Înaltele Patronaje	75

Recepțiile tematice	81
Ceremoniile de decorare.....	87
Furnizorii regali.....	95
Familia Regală și reprezentanții Corpului Diplomatic	101
Dineurile și dejunurile oficiale.....	109
Arta ospitalității	113
Ceremonialul	120
Vizitele regale în România.....	129
Călătoriile regale.....	137
Garden Party.....	147
Trenul regal	157
Sărbătorile de Crăciun și de Paște.....	167

Ceremonialul regal

Primul cod de legi cunoscut în istoria umanității și transmis până în zilele noastre este *Codul lui Hammurabi*¹, elaborat în jurul anului 1750 î.e.n. Cele 282 de paragrafe cuprind dispoziții de drept public, precum și de drept privat ce reglementează normele de conviețuire ale cetățenilor și necetățenilor în cadrul Regatului Babiloniei. Acest cod cuprinde și dispoziții referitoare la eticheta, respectiv, conduita în cadrul ceremoniei de încoronare a Regelui Babiloniei, stabilește ordinea de precădere la toate nivelurile și recomandă cum trebuie să se poarte „funcționarii care activează în protocol”².

Și în China Antică exista o preocupare pentru protocol, ceremonial și etichetă. Într-una dintre cele cinci opere emblematice ale sale – *Liji (Memorial de rituri)* –, Confucius (551–479 î.e.n.), subliniază principiile morale raportându-se la statutele regale, la apariția și dezvoltarea ceremonialului, la relațiile interumane și la ierarhiile sociale.

În Grecia, Platon (427–347 î.e.n.) vorbea în scrierile sale și despre noțiuni de protocol și ceremonial

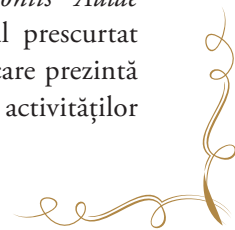
aplicabile în Atena. În principiu, aceste norme vizează eticheta primirii oaspeților străini sau atribuțiile și privilegiile ambasadurilor.

Spre deosebire de greci, romanii erau mult mai preocupați de protocol și, în special, de ordinea de precădere. Ceremonialul și eticheta au căpătat o importanță deosebită în perioada Imperiului Roman, când aparițiile suveranilor și primirile pe care aceștia le făceau erau organizate cu minuțiozitate. *Notitia Dignitatum* este documentul – unic în arhivele din vremea Imperiului Roman – care descrie în detaliu organizarea administrativă în Imperiul de Răsărit și în cel de Apus și care conține denumirile a mii de funcții existente atât în ierarhia de la curtea imperială, cât și în conducerea provinciilor. Din păcate, originalul documentului nu a fost păstrat, iar toate copiile care se cunosc provin, direct sau indirect, din *Codex Spirensis*, o culegere de texte romane.

De asemenea, în Imperiul Bizantin apărea, la inițiativa Împăratului Constantin al VII-lea Porfirogenetul (913–959), *De Ceremoniis Aulae Byzantinae* (cunoscut mai ales cu titlul prescurtat *De Ceremoniis*), un volum de protocol care prezintă la fel de amănunțit ceremonialul aferent activităților de la curte.

¹ Rege al Babilonului între 1792 și până la moartea sa, cca 1750 î.e.n.

² Jose Antonio de Urbina, *El Gran Libro del Protocolo*, Temas de Hoy, Madrid, 2001.

Astfel, se spune că primele codificări ale normelor de protocol au fost făcute în Franța în timpul Regelui Francisc I (1515–1547), când s-au stabilit ordinea de precădere a nobililor, onorurile și privilegiile acestora, precum și alte reguli privind viața la Curtea regală. Mai departe, Regele Henric al II-lea (1547–1559), prin edictul dat în aprilie 1557, a fixat reguli clare de ceremonial. Reformele în acest plan am fost continuate de către Regele Henric al III-lea (1574–1589) care a creat, în 1585, funcția de „mare maestru de ceremonii” al Curții regale, numind în această calitate un nobil de prim rang. Atribuțiile acestuia priveau organizarea tuturor activităților – fie că se desfășurau la Palat, fie în altă parte – la care erau prezenți Suveranul și membrii Familiei Regale.

În timpul lui Ludovic al XIV-lea (1643–1715), protocolul a cunoscut o evoluție fundamentală. În anul 1649, de pildă, a fost adoptat așa-numitul „Ceremonial francez”, în care erau descrise activitățile de la Curtea regală, fiind stabilite reguli stricte pentru ceremonialul ce trebuia respectat cu diferite ocazii: încoronări, botezuri, ceremonii de oficiere a căsătoriilor suveranilor, ceremonii de intrare solemnă a regelui în orașele din Franța sau de participare a suveranului la slujbele religioase, ceremonialuri de depunere a jurământului de credință de către nobili, ceremonii de primire a Papei ori a altor regi sau împărați, a membrilor guvernului și a ambasadurilor străine etc.

Dat fiind că l-am amintit pe Regele-Soare, trebuie să relatăm și anecdota prin care se explică originea termenului de *etichetă*. Se spune că, în timpul serbărilor pe care Regele le organiza la Versailles, persoanele invitate nu erau foarte atente și călcau fără rețineri iarba și florile. Văzând mereu atâtea stricăciuni, Regele s-a hotărât să pună niște bilețele prin care să atragă atenția asupra păstrării ordinii (de pildă: „Nu călcați pe iarbă!”, „Mergeți pe alei!”). Acestea se numeau în

limba franceză *étiquette*, termen care a înglobat ulterior regulile de comportament și de politețe care ne guvernează viața publică.

La rândul său, Împăratul Napoleon I (1804–1814) a dat un decret la începutul domniei, prin care hotăra un ceremonial și un protocol atât civil, cât și militar, și stabilea ordinea de precădere în toate ierarhiile, indiferent de domeniu. Acest decret a rămas în vigoare până în secolul XX.

În Țările Române, au existat de-a lungul timpului numeroase încercări de a instituționaliza protocolul. În Moldova, de pildă, a fost adoptată *Condica ce are întru sine obiceiuri vechi și nouă a prea înalților Domni, scrisă de Gheorgachi, al II-lea logofăt, la 1762, în Iași, din porunca Domnitorului Grigore Calimachi*. Această „condică” includea două categorii: și anume ceremonii de ordin politic și ceremonii de ordin religios, detaliind toate regulile protocolare care trebuie respectate cu ocazia diferitelor ceremonii la care participă domnitorul (cum ar fi cea de investire); un interes deosebit îl reprezenta ceremonialul de primire a diferiților trimiși, în funcție de statutul acestora. Ca un amănunt protocolar, menționăm că, sub influența practicilor de la curtea sultanului, locul de onoare care i se oferea unui înalt oaspete era la stânga domnitorului, nu la dreapta lui, așa cum se întâmplă astăzi.

În 1797, printr-un hrisov dat de domnitorul Alexandru Ipsilanti, s-a înființat la București *logofeția de obiceiuri*, condusă de boierul Isac Ralet. Acest „logofăt de obiceiuri” era, de asemenea, și membru de prim rang al divanului domnesc, răspundea de activitatea de protocol a trei logofeți și a 80 de angajați, avea ca însemn un baston de argint și trebuia să participe la toate ceremoniile, fie că era vorba despre cele cu caracter politic, fie că erau cele religioase.

În România, normele de protocol s-au instituționalizat pentru prima dată în timpul Domnitorului

CEREMONIALULŪ CURŢEI DOMNESCI A ROMÂNIEI

Carol I. La inițiativa sa, Mareșalul Curții și al Casei Domnești, Theodor Văcărescu, a alcătuit, în anul 1876, o lucrare complexă intitulată *Ceremonialul Curții Domnești*¹, ținând seama atât de obiceiurile existente în Țările Române, cât și de ceremonialul folosit de țări cu tradiție în acest domeniu (Franța, Anglia, Belgia, Suedia, Danemarca, Olanda). Acest manual de protocol prezintă o primă definiție a ceremonialului regal văzut ca ansamblul regulilor respectate în reședința suveranului la evenimentele oficiale, precum și la evenimentele private². Astfel, după cum se poate observa, ceremonialul se afla într-o continuă formare la acea vreme, dat fiind că, pe lângă regulile care proveneau din obiceiurile și tradițiile Principatelor Române, cuprindea și reguli care îi aparțineau suveranului.

După proclamarea Regatului României, la 10 mai 1881, ceremonialul a fost actualizat spre a corespunde noilor realități sociale și politice. Prin proclamarea suveranității României, raporturile dintre noul stat și curțile regale din străinătate erau reglementate conform uzanțelor internaționale. Mai târziu, în 1889,

¹ *Ceremonialul Curții Domnesci a României*, București, 1876, Tipografia Curții (Lucrătorii Asociați).

² *Ibidem*, p. 11.

Theodor Văcărescu revizua și completa documentul redactat în 1876 sub un nou titlu, în concordanță cu schimbările vremii: *Ceremonialul Curții Regale a României*³. Astfel, lucrarea cuprindea și norme de protocol și de etichetă ce priveau relațiile pe plan internațional.

Ceremonialul Curții Regale era împărțit în două⁴:

- ∞ reguli care îi vizau pe reprezentanții străini și pe membrii Corpului Diplomatic;
- ∞ reguli care vizau autoritățile statului, corpurile constituite, persoanele private etc.

Corpul Diplomatic și reprezentanții străini se bucurau de o poziție privilegiată, fiind întotdeauna primiți înaintea autorităților statului. Precăderea lor se explică prin faptul că reprezentanții Corpului Diplomatic îl înlocuiesc pe șeful statului pe care îl reprezintă, de unde și formula de adresare „Excelența Voastră“.

În plus, pe baza uzanțelor și a hotărârilor Regelui, noul ceremonial stabilea ordinea de precădere pentru toate autoritățile constituite, înalți demnitari și cler.

³ *Ceremonialul Curții Regale a României*, București, 1889, Tipografia Curții Regale, Propr F. Göbl.

⁴ *Ibidem*, p. 14.

